

УДК 316.347(477)

С. Е. Дудар

ДИНАМІКА ЗМІН В ЕТНІЧНОМУ СКЛАДІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА РОКИ ІСНУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена огляду зміни етнічного складу населення за результатами даних переписів 1989 і 2001 років, як по Україні загалом, так і в кожному із 4 регіонів окремо. Визначено представники яких етнічних груп населення покидали території України по різноманітним причинам, а які навпаки переселялися на наші землі, та виявлено вплив цих процесів на етнонаціональну структуру населення України.

***Ключові слова:** українці, білоруси, росіяни, міграція, населення, етнічний склад населення, асиміляція, етнонаціональна структура населення України.*

Постановка проблеми. Етнічна структура будь-якого суспільства зазнає постійної видозміни по ряду різноманітних причин, не являється винятком в цьому і Україна. Переписи 1989 р. і 2001 р. дають нам дані, на основі яких ми можемо бачити видозміну етнонаціональної структури України і певні закономірності проходження даних процесів в залежності від певних факторів суспільного життя, які впливають на дані процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість науковців розглядає дану тему у різних вимірах сприйняття, серед них можна виокремити таких як Аза Л.О., Галушко К.Ю., Євтух В.Б., Макеєв С.О., Скляр В.М., Трощинський В.П. тощо.

Метою статті є огляд зміни етнічного складу населення у період між двома переписами населення України 1989-2001 рр.

Виклад основного матеріалу. Найбільшою за чисельністю етнічною меншиною в Україні є росіяни. Їхня чисельність скоротилася з 11 355 582 осіб у 1989 році до 8 334 141 особи в 2001 році, тобто на 26,61% (3 021 441 особу). Насамперед, за рахунок росіян скоротилася як сукупна чисельність етнічних меншинних груп – 85,78%, так і всього населення – 94,09%. У результаті інтенсивного зменшення чисельності росіян, зазнала скорочення і їхня частка в етнічному складі населення України: з 22,07% у 1989 році до 17,28% у 2001 році, тобто на 4,79%.

Внаслідок того, що загальна чисельність меншинних груп в Україні скорочувалася дещо повільніше, ніж чисельність росіян, змінювалася й структура етнічних меншин. Частка росіян становила в 1989 році 80,92% сукупної чисельності меншин, а в 2001 році – 79,29%. Але незважаючи на це скорочення, чотири із п'яти представників етнічних меншинних груп в Україні були росіянами за етнічним походженням.

Інтенсивне скорочення чисельності росіян в Україні було викликане декількома чинниками. *По-перше*, депопуляційними процесами з 1992 р. у результаті зменшення рівня народжуваності та збільшення коефіцієнта смертності. *По-друге*, обмеженням масової міграції росіян в Україну, що існувало за радянських часів, і часткове повернення частини їх на історичну Батьківщину, особливо на початку 1990-х рр. в умовах загострення соціально-економічної кризи. *По-третє*, серед росіян значне розповсюдження мали не лише ендогамні, але й екзогамні родини. У результаті відродження української державності етнічні процеси набули природного характеру, коли етнічна більшість асимілює дисперсно розселених представників меншинних груп, насамперед, через міжетнічні шлюби.

Сукупна чисельність представників інших 130 етносів також зменшилася з 2 677 222 осіб у 1989 році до 2 176 429 осіб у 2001 році, тобто на 18,71 % (500 793 особи). А рівень їхньої частки серед усього населення України скоротився з 5,20% до 4,51%, тобто на 0,79%. За рахунок зниження рівня частки росіян, дещо зросла частка представників інших етнічних груп серед загального числа етнічних меншин на 1,63%, з 19,08% до 20,71%.

Впродовж 1989-2001 рр. спостерігалось зростання чисельності 5-ти із 17-ти етнічних меншин. Найбільш істотно зросла чисельність кримських татар – на 430,24% (201 386 осіб), вірменів – на 84,30% (45 694 особи), грузинів – на 45,28% (10 659 осіб) та азербайджанців – на 22,23% (8 215 осіб). Приріст чисельності всіх цих чотирьох меншин став результатом масових міграцій на терени України. Кримські татари з кінця 80-х рр. ХХ ст. поверталися до Криму із Середньої Азії, куди вони були депортовані ще в 1944 році. Масове переселення вірменів, грузинів та азербайджанців було спричинене міжетнічними конфліктами в Закавказзі в 90-х рр. ХХ ст. Внаслідок зміни етнічної самоідентифікації частини молдованів, насамперед, на Буковині, збільшилася й чисельність румунів на 11,99% (16 164 особи).

Серед решти 11-ти меншин, чисельність яких зазнала істотного скорочення за 1989-2001 рр., перше місце посідали євреї. Їхня чисельність

зменшилася з 486 326 осіб у 1989 році до 103 591 особи, тобто на 78,70% (382 735 осіб). Скорочення числа євреїв в абсолютних показниках було навіть більшим, ніж усіх етнічних груп, окрім росіян, разом взятих. І якщо в 1989 році за чисельністю євреї були другими серед етнічних меншин, то в 2001 році – уже дев'ятими. Ці зміни стали результатом масової міграції євреїв на історичну Батьківщину, а також до США та Німеччини, особливо на початку 90-х рр. ХХ ст. Міграційні процеси вплинули також на зменшення чисельності німців на 9,64% (3 650 осіб) та греків – на 7,15% (7 046 осіб) [4].

У результаті ж етнічної асиміляції скорочення зазнала чисельність білорусів на 37,33% (164 282 осіб), поляків – на 34,34% (75 049 осіб), молдованів – на 20,31% (65 906 осіб), болгарів – на 12,50% (29 226 осіб). Істотно зменшилася також і чисельність татар – на 15,62% (13 571 особу), з 86 875 осіб до 73 304 осіб.

На основі вищевикладеного, можна сказати, що менш інтенсивного скорочення чисельності зазнали ті меншини, які мали компактний тип розселення, насамперед, у сільській місцевості. І, навпаки, чисельність меншин, які були дисперсно розселені переважно в містах, скорочувалася інтенсивніше.

При цьому, серед усього населення України рівень частки кожної з меншинних груп залишався досить незначним. У 2001 році частка білорусів, найбільшої за чисельністю після росіян етнічної меншини, становила лише 0,57%. Ще нижчим був рівень часток інших 15-ти меншин: молдованів – 0,54%, кримських татар – 0,51%, болгарів – 0,42%, угорців – 0,32%, румунів – 0,32%, поляків – 0,30%, євреїв – 0,21%, вірменів – 0,21%, греків – 0,19%, татар – 0,15%, циганів – 0,10%, азербайджанців – 0,09%, грузинів – 0,07%, німців – 0,07% та гагаузів 0,07%. За 1989-2001 рр. серед населення збільшився рівень частки п'яти меншин, чисельність яких збільшилася за рахунок міграцій: кримських татар, вірменів, азербайджанців та грузинів, а також румунів – внаслідок зміни етнічної самоідентифікації частини молдованів. Зменшилася частка шести: білорусів, молдованів, болгарів, поляків, татар, а особливо євреїв (з 0,95% до 0,21%). Фактично не змінилася частка п'яти: угорців, греків, циганів, німців та гагаузів [2].

За чисельністю представників інших 114 етносів варто поділити на дві окремі групи. Частка всіх разом взятих цих етносів серед загальної чисельності населення України в 2001 році складала лише 0,37 %. До першої групи відносяться етноси, чисельність яких перевищувала 1 тис. осіб

(36 етносів). Ця група складалася із двох підгруп. До першої підгрупи належать 11 етносів із чисельністю від 5-ти до 12-ти тис. осіб: корейці, узбеки, чуваші, мордві, турки, литовці, араби, словаки, чехи, казахи, латиші. Друга підгрупа складалася з 25-ти етносів із чисельністю від 1-єї до 5-ти тис. осіб: осетини, удмурти, лезгини, таджики, башкири, марійці, в'єтнамці, туркмени, албанці, ассирійці, чеченці, естонці, китайці, курди, даргинці, комі, карели, аварці, «народи Індії та Пакистану», абхази, караїми, комі-перм'яки, киргизи, лакці та «афганці».

Із 36 етносів першої групи: 8 – представники титульних етносів колишніх союзних республік, 15 – автономних республік є фактично мігрантами радянських часів, 9 – мігранти її Азії останніх двох десятиріч, 4 етноси були розселені на теренах України ще до радянських часів: словаки – у Закарпатті, чехи – на Волині, караїми в Криму та Галичині, албанці – у Буджаку. За 1989-2001 рр. зменшилася чисельність 23-х етносів – переважно вихідців із пострадянського простору. Навпаки, збільшилася чисельність за рахунок міграцій представників азійських етносів та вихідців із Кавказу. Зокрема, чисельність турків зросла в 33 рази, курдів та «народів Індії та Пакистану» – удев'ятеро, в'єтнамців – увосьмеро, арабів – уп'ятеро, китайців та «афганців» – утричі. При цьому, приріст їхньої чисельності в абсолютних показниках був досить незначним. Майже всі ці етноси не мали ареалів компактного територіального розміщення, а розселенні дисперсно переважно у великих містах південних та східних областей. Лише серед чехів, словаків та албанців були представники сільського населення. До другої групи входили представники інших 78-ми етносів, чисельність кожного з яких досягала й 1-єї тис. осіб. Частка цієї групи (78 етносів) становила серед загальної чисельності населення України в 2001 році лише 0,17%. Цю групу етносів за чисельністю варто поділити на три підгрупи. До першої підгрупи належать представники 21-го етносу із чисельністю від 300 до 1000 осіб: табасарани, іспанці, ороки, іжорці, фіни, кумики, американці, серби, удіни, нівхи, кабардинці, інгуші, італійці, перси, кримчаки, буряти, ногайці, адигейці, турки-месхетинці, калмики та якути.

Другу підгрупу складають представники 29-ти етносів із чисельністю від 100 до 300 осіб орочі, вепси, кубинці, французи, ліви, чуванці, ненці, балкарці, черкеси, уйгури, карачаївці, шведи, гірські євреї, хакаси, ескімоси, голанці, рутульці, саами, дунгани, талиші, абазини хорвати, каракалпаки, австрійці, англійці, агули, грузинські євреї, евени та халха.

До складу *третьої* підгрупи належали поодинокі представники 28-ми етносів, із чисельністю менше 100 осіб кожен: ханти, цахури, алтайці, ульчі, коряки, тати, селькупи, негідальці, канадці, у тому числі 19 – менше 50 осіб кожен: евенки (48), нганасани (44), японці (44), мансі (43), тувинці (43), нанайці (42), удегейці (42), кети (37), шорці (33), белуджі (31), чукчі (30), долгани (26), енці (26), ітельмени (18), тофалари (18); середньоазійські євреї (13), чілійці (13), юкагири (12) та алеути (6) [1].

Також збільшилася чисельність у відносних показниках окремих етносів-реліктів північних та східних регіонів РФ. З формального боку, такі зміни свідчать про «масове переселення» на терени України цих малочисельних етносів. Але реально ці зміни були викликані зовсім іншими, суб'єктивними чинниками, зокрема несерйозним ставленням окремих громадян до запитань перепису про етнічне походження, насамперед, у великих містах півдня та сходу.

І ще одна характерна деталь перепису 2001 року – 188 639 осіб не вказали на власне етнічне походження. Для порівняння, в 1989 році таких було лише 177 осіб. Зокрема найбільше таких осіб виявилось в Києві – 46 тис. осіб, в Одесі – 32 тис. осіб та в Харкові – 17 тис. осіб.

Скорочення сукупної чисельності представників меншинних груп спостерігалось в усіх регіонах України, але різними темпами, а тому можна розглянути кожен із регіонів і процеси, що там відбувалися окремо.

Захід України. Вищими темпами, ніж у цілому в Україні, скоротилася чисельність етнічних меншинних груп у Західному регіоні: з 1 049 769 осіб у 1989 році до 749 556 осіб у 2001 році, тобто на 28,60% (300 213 осіб). Як і в цілому в Україні, загальна чисельність населення регіону зменшилася не за рахунок українців, а завдяки меншинним групам. Частка регіону серед скорочення їхньої загальної чисельності в Україні за 1989-2001 рр. становила 9,01%. При цьому, питома вага регіону серед загального числа етнічних меншин в Україні в 2001 році була ще меншою – лише 7,01 %.

Відрізнялися також і темпи скорочення числа етнічних груп за 1989-2001 рр. за окремими областями Західного регіону. Значно вищими темпами їхня чисельність зменшувалася в Галичині та на Волині, нижчими – на Закарпатті та Буковині. Зокрема, скорочення складало, відповідно за областями: в Івано-Франківській – на 50,39% (35 486 осіб), із 70 323 осіб у 1989 році до 34 887 осіб у 2001 році; Львівській – на 48,63% (127 748 осіб), із 262 671 особи до 134 923 осіб, Волинській – на 43,51% (24850 осіб), із 57 109 осіб до 32 259 осіб; Рівненській – 38,81% (30 468 осіб), із 78 512 осіб до

48 044 осіб; Тернопільській – на 33,52% (12 595 осіб), із 37 579 осіб до 24 984 осіб [5].

Найнижчими темпами, і не лише в Західному регіоні, але й серед усіх областей України скоротилася чисельність етнічних меншинних груп у двох західних областях: Закарпатській – на 9,07% (24 382 особи) та Чернівецькій – на 16,28% (44 734 особи). При цьому їхня загальна чисельність у цих двох областях залишалася найбільшою в Західному регіоні на Закарпатті за рахунок угорців, румунів, росіян, словаків та циганів, а на Буковині за рахунок румунів, молдованів та росіян. Зокрема, сукупна чисельність меншин у Закарпатській області становила в 1989 році 268 869 осіб, а в 2001 році – 244 487 осіб, Чернівецькій, відповідно 274 706 осіб та 229 972 осіб. Тобто абсолютна більшість представників етнічних меншинних груп Західного регіону зосереджувалося лише в цих двох областях, а їхня чисельність за 1989-2001 рр. не зазнала такого значного скорочення, як у Галичині та на Волині.

Центр України. Серед усіх регіонів України найвищими темпами скорочувалася загальна чисельність етнічних меншин у Центральному регіоні з 2 321 262 осіб у 1989 році до 1 477 707 осіб у 2001 році, тобто на 36,34% (843 555 осіб). Темпи скорочення числа українців у цьому регіоні були істотно нижчими – лише 2,35%. Загальна чисельність населення Центрального регіону скоротилася за цей час переважно за рахунок представників етнічних меншинних груп, насамперед, росіян та євреїв.

Темпи скорочення чисельності меншин відрізнялися за окремими областями Центрального регіону. Найвищими вони були в чотирьох правобережних областях: Вінницькій – 44,85% (73 026 осіб), чисельність етнічних меншин скоротилася з 162 835 осіб у 1989 році до 89 809 осіб у 2001 році; Житомирській – 41,88% (96 906 осіб), із 231 464 осіб до 134 538 осіб; Хмельницькій – 40,53% (59 497 осіб) із 146 815 осіб до 87 318 осіб; Кіровоградській – 38% (70 021 особа) з 181 109 осіб до 111 088 осіб.

Дещо нижчими темпами відбувалося скорочення числа етнічних меншин в інших двох правобережних та трьох лівобережних областях регіону: Полтавській – 33,97% (72 особи), із 212 086 осіб у 1989 році до 140 040 осіб у 2001 році; Київській – 33,57% (68 871 осіб), з 205 129 осіб до 136 258 осіб; Черкаській – 33,29% (48 481 особа), з 145 611 осіб до 97 130 осіб; Чернігівській - 33,11% (39 953 осіб), із 120 664 осіб до 80 711 осіб; Сумській 30,09% (62 282 особи), з 207 011 осіб до 144 729 осіб [5].

Значного скорочення зазнала також і сукупна чисельність етнічних меншинних груп у столиці України: з 708 538 осіб у 1989 році до 456 186 осіб у 2001 році, тобто на 35,62% (252 352 особи). Навпаки, чисельність українців у Києві за цей час досить істотно збільшилася – на 13,26% (247 093 особи). Скорочення чисельності меншин за 1989-2001 рр. було в абсолютних показниках навіть більшим, ніж приріст числа українців. Тому й загальна чисельність населення столиці за цей час скоротилася винятково за рахунок представників етнічних меншин.

На тлі значного скорочення чисельності етнічних меншин на Заході та в Центрі України, за рахунок центральних областей, скоротилася й чисельність українців, але лише на 87% (202 049 осіб). Тому загальна чисельність населення цих двох регіонів зазнала скорочення переважно за рахунок етнічних меншин, їхня частка становила 84,99% скорочення загальної чисельності населення Західного та Центрального регіонів за 1989-2001 рр. Для порівняння, питома вага меншинних груп серед загальної чисельності населення цих двох регіонів у 2001 році була майже на порядок меншою – лише 8,84%.

Таким чином, визначальною ознакою етнічних процесів у Західному та Центральному регіонах стало інтенсивне скорочення чисельності меншин на тлі лише незначного зменшення числа українців. Переважно за рахунок меншинних груп за 1989-2001 рр. скоротилася й загальна чисельність населення цих двох регіонів.

Південь України. Серед усіх чотирьох регіонів України найбільше представників етнічних меншинних груп зосереджувалося в Південному регіоні, у значній мірі за рахунок Криму. Але темпи скорочення їхньої чисельності на Півдні за 1989-2001 рр. були найнижчими, порівняно з іншими трьома регіонами. Так, у 1989 році їхня чисельність у регіоні становила 5 487 103 особи, а в 2001 році зменшилася до 4 475 603 осіб, тобто на 18,43% (1011 500 осіб). Частка Півдня серед скорочення загальної чисельності етнічних меншин України за 1989-2001 рр. складала 30,34%. Питома вага Південного регіону серед загального числа меншин в Україні була значно вищою – 41,83% у 2001 році. На тлі скорочення сукупної чисельності етнічних меншинних груп на Півдні України за 1989-2001 рр. спостерігалася зростання числа українців – на 2,82% (228 105 осіб). Тому й загальна чисельність населення регіону скоротилася винятково за рахунок меншин.

Скорочення чисельності етнічних меншин відбулося в усіх областях регіону, за винятком Криму. У Криму, переважно за рахунок повернення кримських татар, сукупна чисельність етнічних меншинних груп збільшилася на 1,11% (19 986 осіб) із 1 804 576 осіб у 1989 році до 1 824 562 осіб у 2001 році. Зокрема, їхня чисельність зросла в АР Крим на 2,62% (39 121 особу) із 1 492 708 осіб до 1 531 829 осіб, а в Севастополі, навпаки, скоротилася на 6,14% (19 135 осіб) із 311 868 осіб до 292 733 осіб.

Найбільш істотне скорочення сукупної чисельності представників меншин спостерігалось в трьох областях Півдня: Дніпропетровській – на 33,16% (364 855 осіб), із 1 100 298 осіб у 1989 році до 735 443 осіб у 2001 році; Миколаївській – на 29,65% (96 262 особи), із 324 715 осіб до 228 453 осіб; Херсонській – на 29,64% (88 921 особу), з 300 026 осіб до 211 105 осіб. Дещо нижчі темпи скорочення їхньої чисельності були в інших двох областях: Запорізькій – на 26,54% (203 265 осіб), із 765 980 осіб до 562 715 осіб. Одеській – на 23,35% (278 183 осіб), із 1 191 508 осіб до 913 325 осіб [5].

В усіх областях регіону, окрім Криму, скорочення чисельності етнічних меншинних груп супроводжувалося зростанням чисельності українців. При цьому, найбільш високі темпи приросту числа українців спостерігалися в Одеській та Запорізькій областях, відповідно, 7,65% та 4,29%, де були дещо нижчі темпи скорочення чисельності етнічних меншин, порівняно з іншими областями регіону. За рахунок меншин за 1989-2001 рр. скоротилася й загальна чисельність населення всіх південних областей, за винятком Криму. Навпаки, у Криму за цей час відбулося зменшення чисельності українців на тлі хоча й незначного збільшення числа представників етнічних груп. Тому й загальна чисельність населення Криму за цей час скоротилася не за рахунок меншин, а завдяки українцям.

Схід України. Темпи скорочення чисельності етнічних меншинних груп у Східному регіоні України були вищими, ніж у Південному, але нижчими, ніж у Західному та Центральному. Зокрема, якщо в 1989 році загальна чисельність меншин у Східному регіоні становила 5 174 847 осіб, то в 2001 році скоротилася до 3 996 343 осіб, тобто на 22,77% (1 178 504 особи – найбільше скорочення в абсолютних показниках серед усіх регіонів України).

Частка Східного регіону серед скорочення загального числа меншинних груп в Україні за 1989-2001 рр. становила 35,35%. Питома вага регіону серед загальної чисельності стічних меншин в Україні була дещо більшою – 37,35% у 2001 році. Скорочення чисельності меншин на Сході України

відбувалося в умовах, хоча й незначного, але все-таки зростання числа українців – на 1,57% (96 584 особи). Тому й загальна чисельність населення регіону за 1989-2001 рр. скоротилася за рахунок представників меншин.

Серед трьох областей регіону найвищими темпами скорочувалася чисельність етнічних меншинних груп у Харківській області – на 29,61% (312 182 особи), з 1 181 699 осіб у 1989 році до 847 114 осіб у 2001 році. Дещо нижчими темпами скорочувалася їхня чисельність у Донбасі. Зокрема, у Луганській області – на 22,46% (287 218 осіб), з 1 374 799 осіб до 1 067 815 осіб. Серед усіх областей України найбільше за чисельністю етнічних меншин, головним чином за рахунок росіян, зосереджувалося на Донеччині: 2 618 349 осіб у 1989 році та 2 081 414 осіб у 2001 році. За 1989-2001 рр. у цій області спостерігалось також і найбільше скорочення їхньої чисельності в абсолютних показниках – на 471 692 осіб. Але темпи скорочення чисельності представників етнічних меншин у відносних показниках (20,37%) були найменшими серед усіх областей України, за винятком Закарпатської та Чернівецької [5].

У Харківській та Донецькій областях на тлі скорочення сукупного числа етнічних меншин за 1989-2001 рр. збільшувалася чисельність українців. Тому, як і в цілому в Україні, загальна чисельність населення цих двох областей скоротилася за цей час за рахунок етнічних меншин. У Луганській області їхня чисельність скорочувалася інтенсивніше, ніж чисельність українців. Тому загальна чисельність населення Луганщини зменшилася переважно за рахунок представників етнічних меншин, їхня частка серед скорочення загальної чисельності населення області за 1989-2001 рр. становила 96,89%.

Загальна чисельність етнічних меншинних груп у Південному та Східному регіонах скоротилася з 10 661 950 осіб у 1989 році до 8471 946 осіб у 2001 році, тобто на 20,3% (2 190 004 особи). Частка цих двох регіонів серед скорочення сукупного числа меншин Україні за 1989-2001 рр. становила 65,69%. Питома вага цих двох регіонів серед загальної чисельності етнічних меншин в Україні була значно вищою – 79,18% у 2001 році. Тобто, чисельність етнічних меншинних груп на Заході та в Центрі України скорочувалася інтенсивніше, ніж на Півдні та Сході. Завдяки скороченню їхнього числа скоротилася і загальна чисельність населення південно-східних областей, бо чисельність українців у цих двох регіонах за 1989-2001 рр., навпаки, збільшилася на 2,28% (324 689 осіб).

Скорочення загальної чисельності представників етнічних меншин відбулося переважно за рахунок росіян, які зосереджувалися в містах східних та південних областей. Значне скорочення чисельності меншин у Південному та Східному регіонах було компенсоване новими міграційними потоками в Україну за часів незалежності. Південь та Схід стали основним ареалом зосередження в Україні нових мігрантів, насамперед, представників закавказьких етносів: вірменів, азербайджанців та грузинів, а також корейців та турків-месхетинців. Безпосередній вплив на збільшення загальної чисельності етнічних груп у Криму мало повернення кримських татар.

Висновки. Протягом 1989-2001 рр. змінювався етнічний склад населення України. Однією з визначальних ознак цих змін стало істотне скорочення загальної чисельності етнічних меншинних груп. У 1989 році їхня чисельність становила 14 032 981 особу, а в 2001 році зменшилася до 10 699 209 осіб, тобто скоротилася на 23,76% (3 333 772 особу). Скорочення сукупної чисельності представників меншинних груп спостерігалось в цілому в Україні, в усіх її регіонах та областях, за винятком Криму. Темпи скорочення їхньої чисельності на Півдні та Сході у відносних показниках були істотно нижчими, ніж на Заході та в Центрі, але більшими в абсолютних показниках. Тобто, виявилася тенденція, чим меншою була чисельність представників етнічних меншинних груп в окремих областях та регіонах, тим вищими були темпи скорочення їхньої чисельності за 1989-2001 рр.

У Західному, Південному, Східному регіонах та 13-ти областях: шести західних, п'яти південних, двох східних, а також у Києві, скорочення загальної чисельності меншинних груп відбувалося на тлі зростання чисельності українців. У Центральному регіоні та 11-ти областях: усіх (дев'яти) центральних, одній західній та одній східній темпи скорочення їхньої чисельності були істотно вищими, ніж українців. І лише в Криму зростання сукупного числа представників етнічних меншинних груп супроводжувалося скороченням числа українців. Незважаючи на значні територіальні відмінності в динаміці чисельності меншинних груп та українців, у цілому в Україні та в усіх її чотирьох регіонах загальна чисельність населення скоротилася за 1989-2001 рр не за рахунок українців, а за рахунок меншин.

Даний матеріал нам дає можливість бачення тенденції і певних закономірностей, які відбуваються в українському суспільстві на етнічному рівні і дадуть можливість кращого розуміння даних процесів після

проведення перепису населення України найближчим часом і їх корегування згідно нових даних.

Л і т е р а т у р а

1. Етнічні спільноти України: Довідник / За ред. В. Євтуха. – Київ: Фенікс, 2001.
2. Етнонаціональна структура українського суспільства: довідник / Євтух В. Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Чернова К.О.; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Факультет соціології та психології. – Київ: Наукова думка, 2004.
3. Етносоціологія: терміни та поняття: навчальний посібник / Євтух В. Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Данилюк І.В., Малиновська О.А.; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Центр сучасного суспільства. – Київ: 2003.
4. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства: навчальний посібник / За ред. В. Б. Євтуха. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009.
5. *Скляр В.* Етномовні процеси в українському просторі: 1989 – 2001 рр. – Харків: Ексклюзив, 2009.
6. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження», 2005 - 2007 – 2009 / Головаха Є.І., Горбачик А.П.; НАН України, Ін-т соціол., Міжнар. фонд «Відродження». - Київ: 2010.
7. Українське суспільство, 1992-2008. Соціологічний моніторинг. – Київ: 2008.
8. Українське суспільство. 1992-2010. Соціологічний моніторинг. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2010.

S. Dudar. Dynamics of changes in the ethnic composition of the population of Ukraine during the existence of an independent state.

Article deals with the review of changing of the ethnic composition of the population on the results of censuses of 1989 and 2001 all over in Ukraine, as well as in each of the four regions separately. It is defined, the representatives of what ethnic groups left the territory of Ukraine because of different reasons, and who on the contrary moved to our land, as well as the impact of these processes on ethno-national structure of the population of Ukraine is explicated.

Keywords: *Ukrainians, Byelorussians, Russians, migration, population, ethnic composition of the population, assimilation, ethno-national structure of the population of Ukraine.*